

Mittel úr feltalálja a vers nélküli verset

Forbáth Imrének, az avantgárd prágai magyar költőnek, aki 92 évvel ezelőtt született, s akinek kulcs-mivoltát e régebbi kulcsversemhez ezúttal fedem föl.

1990. november 10.

Mittel Ármin, költő és szerkesztő, 1922. április 21-én verset írt Švejkről. A vers egyébként nem Švejkről szólt, sőt egyáltalán nem szólt semmiről, mert Mittel Ármin, költő és szerkesztő, meg sem írta a verset. Nem jutott tovább a címnél. Valamivel később megint verset írt, ezúttal magáról a Versről, a versből azonban most is csak a cím készült el. S mikor Mittel Ármin ekképpen összeírt egy kötetre való vers nélküli verset, az u.-i nyomdában saját költségén kinyomtatta őket.

Fél évszázad távlatából nehéz lenne megítélni, hogy mi volt Mittel Ármin célja ezekkel az antiversekkel, tény, hogy az irodalmi lexikonok ma is ötkötetes költőként jegyzik, holott a fenti, sorrendben második kötetét senki sem látta. Még in albis formában sem, mert az ötven számozott példányban kinyomtatott furcsa verskötet az u.-i nyomda pincéjéből sosem került föl. Az irodalomtörténészek feltehetőleg a költő előzetes nyilatkozataiból szereztek tudomást a kötetről, a költő pedig annak ellenére, hogy meggyőződéses marxista volt — visszaállította a fejére a dialektikát, s a kötet tudatához megírta a kötetet. Illetve, éppen hogy nem írta meg, hanem a lét és tudat között egy olyan harmadik minőséget produkált, amelynek jelene egyenlő volt a zérussal, s csak a jövőben, illetve a jövő irodalmi lexikonaiban, irodalomtörténeteiben és tankönyveiben létezett. Így igazította ki Mittel Ármin, költő és szerkesztő a majdani irodalomtörténeteket s a majdani irodalomtörténetekben saját portréját. Ezt a múltat—jövőt teremtő képességét már korábban is s később is gyakran gyümölcsöztette. 1916-ban például, mikor tizennyolc éves korában sor alá ment,

a sorozó orvosoknak váltig azt bizonygatta,
hogy ő nem Mittel Armin, hanem Josef Švejk
cseh kutyakereskedő, s ennél fogva nem is tud
magyarul, sőt még nem is él,
csak 1920-ban fogja kitalálni egy
Jaroslav Hašek nevű prágai illetőségű úriember.
A katonáorvosok először barátságtalanul rá mordultak,
hogy Maul halten und weiter dienen!,
de aztán rájöttek, hogy Mittel Armin
nem egyszerűen szimuláns, hanem valóban beteg,
s betegségének lényegét a következőkben
foglalták össze: poeta cretenticus,
amit talán magyarra így fordíthatnánk:
hülye játssza a hülyét. S miután
ezzel a kellőképpen egzakt diagnózissal
megnyugtatták magukat, Mittel Armin költőt
bedugták az n.-i elmeegógyintézetbe.
Mittel Armin pedig akkor még nem tudta,
hogy viselkedésével éppen megteremtette
a csehszlovákiai magyar avantgárd költészetet,
annak a költészetnek az avantgarde-ját,
amely az idő szerint még nem is létezett.

Az arrière-garde-nélküliségnek ez a természetellenes
állapota egyébként költőnk számára
természetes állapot lett, mert a
csehszlovákiai magyar költészettel
— amelyhez pedig tartozott volna —
később sem sikerült találkoznia,
s mindig csak úgy habzsolta a világot,
mint Münchhausen báró kettészelt lova a vizet:
átzuhogtak rajta a dolgok.
Szomorú többdimenziós tudatához
sehogyan sem talált létet.
Talán ezek a képsorok dolgoztak a költőben,
mikor 1922. április 21-én verset akart írni Švejkről,
de mivel akkor a már javában virágzó
csehszlovákiai magyar irodalom képviselői
mélységesen erkölcsstelennek tartották
a léttelenségnek azt az állapotát,
amelyben a költő leledzett,
elhatározta, hogy csak ezért is tovább megy
a megkezdett úton, s lét nélküli tudatához
lét nélküli, vagy ha úgy tetszik: vers nélküli
verseket fog írni. Így született meg
1922. április 21-én az a Švejk-vers,
amely tulajdonképpen nem Švejkről szólt,
sőt egyáltalán nem szólt semmiről.